

Sz 106

PEČUČNÉ KNIŽKY.

Sväzok 4. (7.)

Kavkazský zajatec

a iné články.

Redaktor a vydavateľ

Miloš Pietor.

Turčiansky Sv. Martin.

Tlačou Knihtlačiarско-účastinárskeho spolku.

1902.

Zábavné a poučné knižky

vychodia

v Turčianskom Sv. Martine

v neurčitých dobách, avšak každého roku aspoň
v 4. sväzkoch na 140—160 stranách s obrázkami.

== Predplatné na celý rok: 1. koruna. ==

Jednotlivý sväzok stojí 30 hal. franko.

Predplatky prijíma

Administrácia „Národného Hlásnika“,
alebo

„Eudových Novín“ v Turč. Sv. Martine.

Všetky listy, týkajúce sa redakcie, ako aj práce pre
zábavné a poučné knižky prijíma

*Miloš Pietor, redaktor a vydavateľ Zábavných
a poučných knižiek v Turčianskom Sv. Martine.*

Listáreň. S týmto sväzkom končíme II. ročník
»Zábavných a poučných knižiek«. Kto by nebol
dostal niektorý sväzok z tohto ročníku, nech nám
odpíše a my mu ho pošleme.

Prvý sväzok III. ročníka vyjde 15. oktobra
t. r. Všetkých predplatiteľov prosíme o
čím skoršie obnovenie predplatkov.

8378182

ZÁBAVNÉ A POUČNÉ KNIŽKY.

Ročník II.

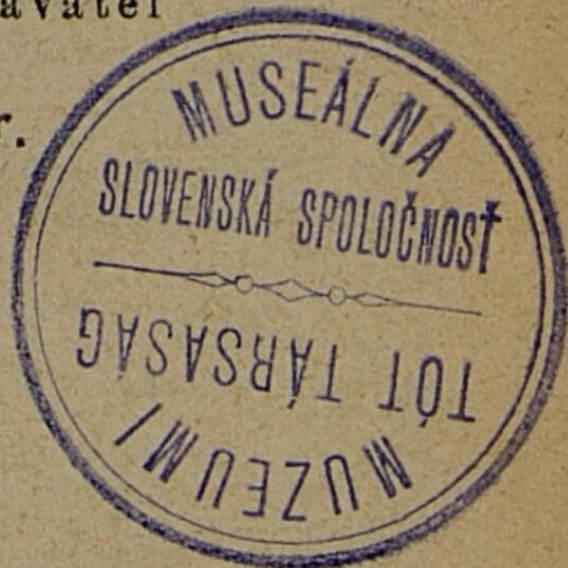
Svazok 4. (7.)

Kavkazský zajatec

a iné články.

Redaktor a vydavateľ

Miloš Pietor.

Turčiansky Sv. Martin.

Tlačou Knihotlačiarско-účastinárskeho spolku.

1902.

110/28

☛ Zábavné a poučné knižky. ☛

I. ročník :

- Sväzok 1. Tvrdohlavá mladucha a iné články v 5000 sväzkoch.
- » 2. Zločin a pokánie a iné články v 10.000 sv.
 - » 3. Skrotenec a iné články v 10.000 sv.

II. ročník :

- » 1. (4.) Rychtár z Doliny a iné články v 5000 sv.
- » 2. (5.) Úžerník a iné články v 5000 sv.
- » 3. (6.) Miškova smrť a iné články v 5000 sv.
- » 4. (7.) Kavkazský zajatec a iné články v 5000 sväzkoch.

☛ Okrem 1. a 2. sväzku I. ročníka, ktoré sú už rozobraté, a 1. sväzku II. ročníka, ktorý nám — ako sme už oznámili — úradne shabali, máme ostatné ešte všetky na sklade. Kto by ich chcel mať, nech odpíše administrácii. ☛

K tomuto sväzku prikladáme podobizne snemových vyslancov slovenskej národnej strany, čo prvú prílohu k »Zábavným a poučným knižkám,« čím zavdačíme sa zaiste naším ct. predplatiteľom.

Kavkazský zajatec.

Povešť od *L. N. Tolstého*.

I.

Na Kavkaze slúžil jeden dôstojník, menom Žilín. Raz dostal z domu list, v ktorom mu písala jeho staručká mať toto: »Zostarela som sa už a rada by pred smrťou ešte raz videla svojho milého syna. Príď sa rozlúčiť so mnou, pochovaj ma a potom choď zase s Bohom do služby. Vyhládala som Ti už aj nevestu: je rozumná, pekná i majetná. Môže sa Ti zalúbiť, oženiš sa a ostaneš doma.«

Žilín si pomyslel: »Skutočne, matka už nepožije dlho; možno, že ju už ani neuvidím. Pôjdem, a jestli je nevesta pekná, môžem sa i oženit.«

Šiel k plukovníkovi, vyprosil si priepust, rozlúčil sa so súdruhmi, počastoval svojich vojakov na rozlúčku vodkou a vybral sa na cestu.

Na Kavkaze bola v tom čase vojna. Ce-

stami nedalo sa prejsť ani dňom ani nocou. Sotva kto z Rusov vzdialil sa od pevnosti, už ho Tatári lebo zabili, alebo zavliekli do hôr. Preto dva razy v týždni sprevádzali cestujúcich vojaci z pevnosti do pevnosti, aby ich tak chránili pred Tatármi.

Keď cestoval Žilín, bol horúci letný deň. Cestujúci shromažďovali sa pred pevnosťou, prišli sprievodčí vojaci, i pohli sa. Žilín šiel koňmo a batožinu mal na voze. Mali ísť 25 verst (versta = 1066,78 metrov). Sprievod šiel zvolna: tu zastali vojaci, tu niekde koleso odpadlo, lebo kôň zastal a tak zastali všetci — čakali sa. Slnko klonilo sa už na poludnie a prešli ešte len pol cesty. Je prach, spara, slnko páli a nikde chládku. Holá step, cestou nikde niet ani stromu ani kríčka.

Žilín zašiel vpred, zastal a čaká kým dohoní ho sprievod. Počuje trúbiť na roh — zase stoja. I napadlo mu, či by mu nebolo lepšie ísť samému, bez vojakov? Kôň je dobrý a ak aj nadabí na Tatárov — utečie. Či neíšť? . . . Stojí, rozmýšľa. Tu beží k nemu druhý dôstojník, Kostylín, ozbrojený, a hovorí:

»Pôjdeme, Žilín, sami. S tými by sme

dlho cestovali. Ješť sa chce, smädní sme a k tomu je ešte i horúčosť. Na mne možno košelu žmýkať.« Kostylín bol chlapisko ozrutný, tučný a pot až lial sa s neho. Žilín ešte uvážil a povedal:

»A zbroj je nabitá?«

»Je!«

»Nuž tedy pôjdeme. Podmienka je len — nerozchodiť sa!«

Pošli vpred po ceste. Idú stepou, shovávajú sa a obzerajú po stranách. Zôkol-vôkol bolo ďaleko vidieť. Step sa končí, cesta vedie úžlabinou medzi dvoma vrchami, preto povedá Žilín:

»Treba vybehnúť na vrch a poobzerať sa, lebo nás tu zpoza vrcha ľahko môžu prepadnúť. Ani sa nenazdáš...«

Kostylín na to: »Načo pozeráť? Podme len ďalej!«

Žilín však nesúhlasil s ním a hovorí: »Nie, ty dočkaj dolu a ja sám pôjdem pozreť.«

I rozbehol sa s koňom na vrch. Kôň bol dobrý (100 rubľov zaplatil zaň, kým bolo ešte žriebä), sťa na krýdlach vyniesol ho na vrch. Len čo vybehol, hľa — pred samým

ním stálo asi 30 Tatárov na koňoch. Obrátil sa nazad, Tatári ho však zbadali, pustili sa za ním a v cvale vyberajú už zbroj z opaskov. Žilín beží pod vrch, čo koňovi nohy stačily a kričí na Kostylína:

»Vynímaj zbroj!« — Sám ale myslí na svojho koňa: »Koníček môj, nesže ma dobre, nezavaď nohou, lebo ak potkneš sa, som ztraťený. Keď dostanem sa ku zbroji, nedám sa im.«

Ale Kostylín, miesto toho, žeby bol dočkal, len čo zazrel Tatárov — už uháňal celou silou smerom k pevnosti. Koňa šibal bičom, tu z toho boka, tu z druhého. V prachu nebolo ho ani vidieť. Žilín vidí — zle je. Zbroj mu odišla, so šablou nevykoná nič. Pustil koňa nazpät k vojakom — chcel ujst. Tu vidí však, že šiesti Tatári bežia z druhej strany proti nemu. Pod ním je kôň dobrý, no pod tými sú ešte lepšie. Počal pridržať, chcel sa vrátiť, ale kôň rozbehol sa už, priamo na nich letí. Vidí — blíži sa k nemu Tatár s červenou bradou, na sivom koni. Vreští, vyceruje zuby a zbroj má na hotove.

»No,« — myslí si Žilín — »znám vás

čertov, ak dostanú ma živého, posadia ma do jamy a bičom ma budú drať. Nedám sa živý...»

Žilín trebárs nebol veľmi silný, bol udatný. Vytasil šabľu, pustil koňa rovno na červeného Tatára, v tom však vystrelili po ňom od chrbta a trafil i koňa. Kôň padol na zem a privalil Žilínovi nohu. Žilín chcel sa zdvihnúť, no — už sedia na ňom dvaja smradľaví Tatarí a viažu mu ruky. Trhol sebou, shodil so seba Tatárov, — ale soskočili s koňov ešte traža na neho a počali ho biť kolbami po hlave. Zatmilo sa mu v očiach a potočil sa. Sviazali ho, čiapku mu srazili, čižmy ztiahli, celého prekutali, hodinky, peniaze odobrali a celé šaty roztrhali. Žilín obzrel sa na svojho koňa. Ten chudáčik, ako padol, tak leží, len nohami kope; v hlave má dieru, z ktorej valí sa mu krv a rozlieva sa okolo. Jeden Tatar zašiel ku koňovi a počal snímať sedlo. Ten však ustavične kope, — vyňal tedy kyndžal a prerezal hrtan. Zahvižďalo z hrtana, trhol sebou a — zdochol. Sobrali s neho sedlo a kantár, Tatar s červenou bradou sadol na koňa, druhí vysadili Žilína ku nemu na sedlo

a aby nespadol, priviazali ho remeňom cez pás k Tatárovi a zavliekli do hôr.

Sedí Žilín za Tatárom, kníše sa a tvárou dotýka sa smradľavého chrbáta Tatárovho. Pred sebou nevidí len Tatárov chrbát a žilnatú šiju — vyholené tylo modrie sa mu zpod čiapky. Žilín mal hlavu rozbitú, krv srazila sa mu nad očiami a nemôže si ju sotreť, lebo má ruky sviazané, až láme ho v kostiach.

Išli dlho s vrcha na vrch, prebrodili rieku, vyšli na cestu a šli ďalej úzkou dolinou. Žilín chcel pozorovať, kam ho vedú, ale oči mal zalepené krvou a obrátiť sa nemôže. Počalo mrkať. Prešli ešte riečku, vyšli na skalnatý vrch, zapáchalo dymom, psi zabrechali.

Prišli do tatárskej dediny. Tatári soskočili s koňov, sbehly sa deti, obkolesily Žilína, pištia, radujú sa a hádžu po ňom kamením.

Tatár odohnal deti, sosadil Žilína s koňa a zavolať sluhu. Prišiel bosý Tatár, s roztrhanou košeľou a s vypuklými čelustami. Pán rozkázal mu čosi. Sluha doniesol kladku: dva dubové kláty nasadené na železné obruče, v jednej obruči bol veľký klin s uškom a

zámka. Žilínovi rozviazali ruky, navliekli mu kladku, zaviedli do kôlne a tam ho zatvorili.

Žilín padol na hnoj. Chvíľu poležal, omakal vo tme, kde je mäkšie a ľahol si.

II.

Žilín nespal celú noc. Noci boly krátke. Von sa už brieždilo — cez škáru padalo svetlo. Vstal, rozšíril škáru a pozeral von. Videl cestu vedúcu na vrch, na pravo tatárska chalupa, vedľa nej dva stromy. Na ceste leží čierny pes, koza chodí s kozliatmi a potriasajú chvostikami. Zpod vrchu ide mladá Tatárka, v kvetistej košeli, neopásaná, v nohaviciach a čižmách, hlavu mala pokrytú kaftanom a na hlave blachový krčah s vodou. Ide, prehybuje sa a za ruku vedie vyholeného Tatárčika v košielke. Vošla do chalupy, vyšiel včerajší Tatár s červenou bradou v hodvábnom kaftane, so strieborným kyndžalom na remeni a v črievicach na bosej nohe. Na hlave mal vysokú čiernu baranicu do tyla. Postál, rozkázal čosi sluhovi a odišiel preč.

Žilínovi sa chcelo piť, hrdlo má vyschnuté. Zrazu počuje, že otvárajú kôľnu. Prišiel čer-

vený Tatár a s ním druhý menší, počerný. Oči má čierne, malú obstrihanú bradu, s veselou tvárou, vždy sa usmieva. Oblečený je ešte lepšie, ako jeho domáci. Má hodvábny belasý kaftan, obšitý prámom, na páse má veľký strieborný kyndžal, červené safiánové črievičky, tiež striebrom obšité. Čiapku má vysokú, z bielej barančiny.

Červený Tatár prehovoril čosi, rukami chytil sa stropu u dvier a hľadel na Žilína ako vlk. Počerný — prišiel rovno k Žilínovi, škerí naňho zuby, potľapkal ho po pleci, hovorí čosi vo svojej reči, žmurká očami, pomľaskáva jazykom a zavše doloží: »korošo urus! korošo urus!«

Žilín mu nerozumel nič a hovorí: »piť, vody, piť mi dajte!«

Počerný sa smeje a zase len po svojom: »koroš urus!«

Žilín rukami a perami ukázal, aby mu dali piť. Čierny Tatár porozumel, zasmial sa, pozrel von dvermi a zavolať: »Dina!«

Pribehlo asi 13-ročné dievčatko, tenučké, chudučké a ponášalo sa na čierneho Tatára. Akiste jeho dcéra: tie isté jasné oči. Oble-

čená je v dlhej modrej košeli so širokými rukávmi, bez pása. Na hrdle šnôru s peniazmi, samé ruské polruble. Čierne vlasy spletené má do vrkoča so stužkou a na stužke zavesené bliašky a strieborný rubel.

Otec rozkázal jej voľačo. Odbehla a doniesla bľachový krčiaztek s vodou, podala ho Žilínovi, sadla si na prah u dvier a dívala sa na Žilína, keď pil, ako na dáke hoviadko. Žilín podal jej krčiaztek nazad a ona skackala s ním, ako divá koza. Otec sa zasmial a rozkázal jej ešte voľačo. Ona odbehla a doniesla Žilínovi na okrúhlej daštičke nekysnutého chleba. Tatári potom odišli a ztvorili zas kôľňu.

O chvíľu prišiel sluha a hovorí Žilínovi: »Aj-da, choziain, ajda!«

Tiež nevedel po rusky. Žilín vyrozumel len, že káže mu kamsi ísť. Išiel za ním s kladkou na nohe krívajúc. Vonku vidí tatársku dedinu s desiatimi domami a kostol s vežičkou. Pri jednom dome stoja tri osedlané kone, ktoré držia chlapci za remence. Z toho domu vybehol počerný Tatár a kývnul rukou, aby Žilín šiel k nemu. Žilín šiel a spolu

s Tatárom vošli do domu. Izbica je pekná, steny na hladko omazané hlinou. Pri prednej stene uložené sú pestré periny, po bokoch visia drahé koberce, na kobercoch drahé zbroje, pištoly, šable, — všetko v striebre. V jednej stene je malinká piecka. Dlážka je hlinená, čistá ako holohumnica a celý predný kút vystlaný je plstou; na plsti sú koberce a na kobercoch páperové podušky. Na nich sedia Tatári v črievičkách: počerný, červený a traja hostia. Pred sebou majú na okrúhlejšej doštičke prosné »bliny« (pečivo z riedkeho cesta na spôsob našich lievancov), rozpustené kravské maslo v čaške a tatárske pivo »buzu« (nápoj z pohánkovej, ovsenej alebo prosnej múky) v krčiazku. Jedia rukami, ruky majú všetci v masle.

Počerný vstal, kázal posadiť Žilína po strane, nie na koberec, ale len na holú dlážku, zase si zadol a častoval hostí blinami a buzou. Sluha posadil Žilína na miesto, sám ale sňal vrchnie črievice, postavil ich ku dverom do radu, kde i druhé črievice stály a sadol na plst' blízko pánov: hľadí, ako oni jedia, utiera si sliny. Tatári pojedli, prišla Tatárka, od-

niesla maslo a bliny, podalo im umyvadlo a krčah s úzkym pyskom a Tatári počali si umývať ruky. Potom ruky složili, klakli, pofúkali na všetky strany a prečítali modlitby. Rozprávali po svojom, konečne jeden z hostov priblížil sa k Žilínovi a oslovil ho po rusky:

»Teba« — hovorí — »zajal Kazi-Muhamed,« ukazujúc na červeného Tatára, »a odal ťa za dlh Abdul-Muratovi« — ukazujúc na počerného. »Abdul-Murat je teraz твоjím pánom.« Žilín mlčí...

Abdul-Murat hovorí čosi, ukazuje na Žilína, smeje sa a dokladá: »soldat urus, korošo urus.«

Tlumočník oznamuje Žilínovi: »Káže ti písať domov list, aby poslali za teba výkupné. Keď mu peniaze pošlú, pustí ťa na svobodu.«

Žilín sa zamyslel a hovorí: »A koľkože chce toho výkupného?«

Tatári sa poradili a tlumočník odpovedá: »Tri tisíc rubľov.«

»Nie,« hovorí Žilín, »toľko ja nemôžem zaplatiť,«

Abdul vyskočil, hádže rukami, hovorí čosi Žilínovi — mysliac vždy, že to on rozumie.

Tlumočník to preložil a spytuje sa: »Koľko chceš dať?«

Žilín si rozvážil a hovorí: »500 rubľov.«

Tu Tatári začali sa vadiť medzi sebou. Abdul kričí na červeného a tak završtal, že až sliny z úst prskaly. Červený len pozmurkává a jazykom si pomľaskáva. Keď utíchli, hovorí tlumočník:

»Pánovi je málo 500 rubľov výkupného. On sám zaplatil za teba 200 rubľov. Kazi-Muhamed mu bol dlžen a on vzal ťa za dlh. Tri tisíc rubľov chce, za menej ťa nemôže pustiť. A jestli nenapíšeš, posadia ťa do jamy a budú bičovať.«

»Ech,« myslí si Žilín, »s nimi čím bojazlivejšie, tým horšie.« Vyskočil na nohy a hovorí:

»A ty jemu, psovi, povedz, že ak ma chce strašiť, nedám mu ani kopejky, ba ani písať nebudem. Nebál som sa ani nebudem sa vás báť, vy psi!«

Tlumočník im to preložil a zase začali sa medzi sebou vadiť. Dlho lopotali, až vstal počerný a prišiel k Žilínovi:

»Urus« — hovorí — »ždigit, ždigit urus!«

(Ždigit znamená u nich tolko, čo molodec = junák). Potom hovorí ešte čosi a tlumočník prekladá:

»Daj tisíc rubľov.«

Žilín stál na svojom: »Viac, ako 500 rubľov nedám. A jestli ma zabijete, nebudete mať nič.«

Tatári sa radia, poslali kamsi sluhu a vše na Žilína, vše na dvere pozerajú. Sluha sa vrátil a za ním ide akýsi človek, tučný, bosý, a otrhaný. Na nohe má tiež kladku. Žilín až zhýknul, — poznal v ňom Kostylína. Aj toho zajali. Posadili ich vedľa seba. Rozprávajú sa spolu a Tatári zvedave pozerajú na nich. Žilín vyrozprával mu, čo sa s ním stalo a Kostylín tiež. Pod ním zastal kôň, zbroj solhala a tento samý Abdul ho dohonil a zajal.

Abdul vstal, ukazuje na Kostylína a čosi hovorí. Tlumočník preložil, že sú oni teraz oba jedného pána a kto dá prv peniaze, toho prv pustia.

»Hľa« — hovorí Žilínovi — »ty sa hneváš a kamarát tvoj je spokojný, on napísal domov list, — päť tisíc rubľov pošlú. Jeho budú aj dobre chovať a ani trestať ho nebudú.

Žilín povie na to: »Kamarád môj, ako chce; on môže, je bohatý, ja som chudobný. Ja, ako som povedal, tak bude. Ak chcete, — zabite ma, osohu mať nebudete a viac, ako 500 rubľov nenapíšem.«

Utišili sa. Naraz vyskočil Abdul, vyňal z kufrička pero, zdrap papiera a černidlo, hodil Žilínovi, udrel ho po pleci a ukazuje mu, aby písal. Pristal na 500 rubľov.

»Počkajte ešte« — hovorí Žilín tlumočníkovi, — »povedz mu, aby nás dobre choval, zaodel, ako treba, aby nás spolu držal, bude nám veselšie a žeby nám kladky sňal.« Pri tom pozeral so smiechom na Abdula. Abdul smeje sa tiež, vypočul ho a hovorí:

»Odev dám vám dobrý i čižmy. Krítiť vás budem ani kniežatá. A keď chcete spolu bývať, nuž — bývajte si v kôlni. Kladky vám ale nemôžem sosňať, ušli by ste. Len na noc vám ich budem snímať.«

Žilín napísal list, no, tak ho napísal, aby nedošiel. Myslí si: »Aj tak im ujdem.«

Odviedli ich oboch do kôlne, doniesli im tam kukuričnej slamy, vody v krčahu, dve staré kabanice a roztrhané čižmy vojanské.

Vidno bolo, že ztiahli ich so zabitých vojakov. Na noc sňali im kladky a zavreli kôľňu.

III.

Takto bývali spolu celý mesiac. Pán usmieval sa vždy na nich, ale ješť im zle dával. Sotva, že dostávali nekysnutého chleba z prosnej múky, pečeného na lievance, ale vždy bolo cesto nevypečené.

Kostylín písal ešte raz domov, každý deň očakával peniaze a nudil sa. Celé dni vysedúva v kôľni alebo číta dni, kedy by mala dôjsť zásielka, alebo spí. Žilín vedel, že jeho list nedôjde a druhého nenapísal.

»Kdeže« — myslí si, — »má vziať mať toľko peňazí, zaplatiť za mňa. Sama len tak vyžila, že som jej ja posielal podporu. Bôh mi pomôže — a utečiem.«

Celé dni prezeral a vyzvedal sa, ako by mohol újsť. Chodí po dedine, hvízda si, sedí a robí voľačo, lebo robí bábky, alebo pletie košíky z prúta. Žilín vyznal sa vo všelijakom remesle.

Slepil raz bábku s nosom, rukami, nohami v tatárskej košielke a postavil ju na strechu.

Tatárky práve šly na vodu. Pánova dcéra Dinka uvidela bábku a zavolala Tatárky. Postavily krčahy, hľadia a smejú sa. Žilín vzal bábku a podáva im ju. Ony sa smejú a boja sa vziať bábku do ruky. Postavil ju na zem, odbehol do kôlne a pozerá, čo bude. Pribehla Dina, obzrela sa, uchytila bábku a ušla.

Na druhý deň vidí Dinu s bábkou pred domom. Bábku pristrojila už červenými handričkami a kolísala ju, ako dieťa a čičíkala. Zazrela ju mať, vychytila jej bábku, rozbila a Dinu zahnala kamsi po práci.

Žilín slepil druhú bábku, ešte krajšiu a daroval Dine.

Raz priniesla mu Dina krčiažok, postavila ho pred neho, sadla si a uprene pozerala naňho, smiala sa a ukazovala na krčah. Žilín vzal krčah, počal piť, myslel, že to voda, — a to mlieko. Vypil ho. Dina zaradovala sa tomu, podskočila, vzala krčah a odbehla.

Od tých čias počala mu nosiť každý deň ukradomky mlieka. Tatári robia z kozieho mlieka syrové lievance a sušia ich na strechách, — donášala mu tedy potajmo i týchto. Raz zarezal jej otec barana, vtedy doniesla

mu i kus baraniny v rukáve. Hodila mu ju a odbehla.

Raz bola hrozná búrka, dážd' lial sa celú hodinu ani z vedra. Zakalily a rozvodnily sa všetky riečky. Zo všetkých strán tiekly potôčky, na horách duňalo. Keď prešla búrka, tiekly po celej dedine jarčeky. Žilín vypýtal si od pána nožík, vyrezal valec, doštičky, valec operil a na oboch koncoch pripevnil bábky. Dievčatá mu doniesly handričky a s tými odel bábky: jednu za mužíka, druhú za ženu; koleso postavil na jarček. Koleso sa krúti — bábky skákajú. Sbehla sa celá dedina: chlapci, dievčatá, ženy, prišli aj Tatári a obdivujú koleso. »Aj urus, aj Ivan!« volajú všetci.

Abdul mal jedny ruské hodinky, pokazené. Zavolal Žilína, ukazuje mu ich a mláská jazykom. Žilín vzal hodinky, rozobral nožíkom, napravil a zase oddal nazad. Hodinky šly. Zaradoval sa pán, doniesol mu svoj starý kaftan, celý roztrhaný a daroval mu ho. Čo mal robiť? Vzal, i to síde sa mu na prikrytie v noci.

Od toho času rozniesla sa sláva o Žilínovi,

že je on majster. Počali k nemu prichodiť i z ďalších dedín. Nosili mu pokazené pušky, pištoly, hodiny atď. Pán mu dal nástroje: nebožiec, kliešte a pílnik a on naprával.

Jeden Tatár ochorel a prišli k Žilínovi, aby ho vyliečil. Žilín nevedel, ako treba liečiť, no šiel, pozrel a pomyslel si, že vyzdravie snáď i sám. Odišiel do kôlne, vzal vody, piesku a smiešal to. Pred Tatármi zariekal vodu a dal vypiť. Na jeho šťastie Tatár vyzdravel.

Žilín začal už i trochu rozumieť ich reči. Niektorí Tatári privykli naňho, — keď im je treba, kričia naňho: »Ivan, Ivan!« Doktorí zase zazerajú naňho bokom, ako na zvera. Červený Tatár nenávidel Žilína. Keď ho zazrel, zamračil sa a hľadel v inú stranu, alebo nadával.

Mali tiež jedného starca. Tento nebýval v dedine, ale prichádzal zpod hory. Žilín vídal ho len vtedy, keď prichádzal do mečety (kostol) modliť sa. Starec bol neveľký, na čiapke mal omotané biele plátno, bradu i fúzy mal obstrihané, — biele ako páper; tvár mal zvráštenú a červenú, ako pálená

tehla. Nos mal ohnutý, ako jastrab, oči šeré, zlé, a zubov nemal, len dva kly. Chodí obyčajne v turbane, podopiera sa barlou a obzerá sa ako vlk.

Žilín šiel raz pozreť pod vrch, kde býva ten starec. Prišiel tam po chodníčku a videl záhradku, ohradenú kamením a v nej čerešne, broskyne a malú chalúpku. Šiel bližšie a videl úly, pletené zo slamy a okolo nich obletovať včely. Starec kľučí tam a pozerá čosi na úle. Žilín zdvihol sa bližšie nazreť do záhradky a zašramotil kladkou. Starec sa obzrel — zavreštal; vytiahol z opaska pištoľ, vypálil na Žilína, ktorý sotva stačil sa utúliť za skalú.

Starec išiel sa k Abdulovi ponosovať. Pán zavolať Žilína, usmieva sa a pýta sa ho:

»Prečo si šiel k tomu starcovi?«

»Ja« — hovorí Žilín — »neurobil som mu nič zlého, chcel som len pozreť, ako tam býva.«

Pán povedal to starcovi, ale starec sa hnevá, kričí, vyceruje kly a mácha rukami na Žilína. Žilín nerozumel všetko, len to, že starec kázal Rusov pobiť a nedržať ich v dedine. Starec odišiel.

Žilín začal sa vypytovať pána, čo to za starca? Pán mu vraví:

»To je veľký človek! On bol prvým junákom, pobil moc Rusov, bol bohatý. Mal tri ženy a osem synov. Všetci bývali v jednej dedine. Prišli Rusi, podpálili dedinu a sedem synov mu zabili. Jeden ostal, ale poddal sa Rusom. Starec ušiel, ale pozdejšie ho zajali tiež Rusi. Žil v zajatí tri mesiace, sišiel sa tam so svojím synom, zabil ho a ušiel. Od toho času prestal bojovať, ale odišiel do Mekky modliť sa k Bohu. Odtedy nosí turban. Rusov nenávidí a káže mi, aby som ťa zabil. Ja to ale nemôžem urobiť, lebo som zaplatil za teba a zalúbil som si ťa, Ivan; nie, že by som ťa zabil, ale neváhal by som ťa ani viac pustiť, keby nebol dal slovo.« — S úsmevom na tvári odišiel pán a Žilín vrátil sa do kôlne.

IV.

Prešiel tak mesiac. Žilín chodí cez deň po dedine, alebo robí voľačo a keď príde noc a v dedine zatíchne, kope v kôlni pod stenou dieru, cez ktorú by časom preliezol

a ušiel. Kopat mu bolo ťažko pre kamene. Musel pílnikom prerezávať kamene.

Raz, keď odišiel pán, využil čas a šiel popoludní za dedinu na vrch, aby poobzeral sa po vidieku a poznal polohu. Ale pán, keď odchádzal, prikázal chlapcovi chodiť za Žilínom a nespúšťať ho s očí. Chlapec, keď zazrel tedy Žilína, bežal za ním a kričí:

»Nechod! Otec nedovolil. Hneď svolám ľudí!«

Žilín ho prehováral: »Veď ja nejdem ďaleko, výjdem len na vrch, chcem si tam hľadať trávu, aby som vás mohol liečiť. Pod so mnou a tebe spravím zajtrá luk, aj strelky.«

Chlapec sa dal prehovoriť a šli. Hore vrchom bolo mu ťažko ísť s kladkou, ale predsa dákosi tam došiel. Sadol si a obzeral celé okolie. Na juh za kôlnou je hlbina, vidieť tam stádo koní a na nižine vidieť zase druhú dedinu. Druhý vrch za dedinou je ešte príkrejší a za ním ešte jeden vrch. Medzi vrchami modrie sa les. Za oboma dvíhajú sa vždy vyššie a vyššie vrchy a najvyššie — biele, ako cukor, ležia pod sňahom. Na východ a na západ samé vrchy; v dolinách dymí sa

kde-tu z dedín. »No« — rozmýšľa Žilín — »toto je všetko ich strana.« Obrátil sa smerom k ruskej strane. Pod nohami je riečka, dedina a okolo záhradky. Na riečke vidno ženy, malé, ako bábky, sedia a plákajú. Za dedinou je vrch, za ním ešte dva vršky a za týmito les. Potom vidno rovinu a na rovine ďaleko-ďaleko stele sa dym. Žilín si spomínal, keď býval doma v pevnosti, kde vychodilo slnko a kde zachodilo. Vidí, že iste na tej rovine musí byť pevnosť. Ta treba utekať.

Slniečko počalo zachodiť. Sňahové vrchy sa začerveňaly, v horách sa zatemnilo, z dolín zdvihla sa para a rovina, kde myslí, že je pevnosť, zahorela, ako v ohni od západu. Žilín pozerá — vidí tam čosi vyčnievať — z komínov sa dymí — áno, to musí byť ruská pevnosť.

Oneskorilo sa už. Začul hlas »mullu (= tátsky kňaz, vyvolávajúci k modlitbe), statok reve, ženú ho už z paše domov. Chlapec volá ho vždy: »Podme!« Ale Žilínovi sa akosi nechce ísť.

Konečne sobrali sa domov. Žilín raduje

sa cestou v duchu, že pozná už okolie a chcel újsť ešte v tú noc. Noci boly tmavé, mesiaca ubývalo. Na nešťastie však vrátili sa Tatári na večer. Vrátili sa smutní. Obyčajne prinášali so sebou koristi, kone, zajatých a všetko ich v dedine privítalo s radosťou. Tento raz ale doniesli na koni jedného zabitého Tatára — brata červeného. Prišli nahnevaní a šli mŕtveho hneď pochovať. Žilín vyšiel tiež pozreť. Mŕtvolu zakrútili do plátna a vyniesli za dedinu pod javory a položili na trávnu. Prišiel »mulla«, stal si pred mŕtvého, za nimi sadli si traja starci a za týmito ostatní Tatári. Sedeli, sklonili hlavy a dlho mlčali. Mulla zdvihol hlavu a hovorí:

»Allah!« (Bôh) Po tomto slove zase sklonili hlavy a mlčali. Sedia, ani sa nehýbu, Mulla zdvihol zase hlavu a povedal:

»Allah!« — a všetci opakovali »Allah« a zase zamĺkli. Ticho, nikto sa ani nepohne, len čo počuť šuštenie lístočkov na stromoch. Mulla prečítal potom akúsi modlitbu, vstali všetci, zdvihli mŕtveho na ruky a zanesli ďalej k jame. Jama nebola jednoducho vykopaná, ale podkopaná pod zem, ako kľenutie.

Mrtvolu vzali pod pazuchy a pod kolená, pomaly spustili a zastrčili sediaceho do jamy. Ruky založili mu na brucho. Sluhovia doniesli zeleného rákosu, s ktorým prikryli jamu, zasypali zemou a k hlave nebohého postavili kameň. Ušliapali zem a pred kameňom zase posadali si do radu. Dlho mlčali.

»Allah! Allah! Allah!« — zavolali, vzdychli a vstali.

Ryšavý rozdal starcom peniaze, potom vstal, udrel sa tri razy po čele a šiel domov.

Na druhý deň vidí Žilín, že červený vedie za dedinu kobyľu a za ním idú traja Tatári. Vyšli za dedinu, ryšavý vyzliekol kaftan, vysúkal rukávy, vyňal z opaska kyndžal a ostril ho na brúsku. Tatári vyvrátili kobyle hlavu na hor, prišiel ryšavý, prerezal jej hrtan, svalil ju na zem a začal jej zťahovať kožu. Prišly ženy a dievčatá a umývali črevá a vnútornosti. Potom posekali mäso, zanesli do domu ryšavého, kam sišla sa celá dedina a tri dni jedli kobyľu, pili buzu a spomínali nebožtíka.

O štyri dni vybrali sa zase na zboj. Šiel i červený, iba Abdul ostal doma. Noci byly

ešte tmavé. Žilín si pomyslel, že by bol teraz čas na útek a povedal to aj Kostylínovi. Tento však nemal odvahy.

»Ale ako utiecť? Veď ani cestu nevieme.«

»Ja poznám cestu.«

»Ani neprejdeme cez noc.«

»Keď neprejdeme, prenocujeme v lese. Nabral som si i lievancov. Čože tu budeš sedieť? Myslíš, že ti pošlú peniaze? A ak aj pošlú, ani tak ťa Tatári nepustia. Teraz sú zlí, lebo im Rusi jedného zabili. Povráva sa, že nás tiež chcú zabiť.

Kostylín trochu rozmýšľal, ale rozhodol sa a pristal na útek.

V.

Žilín vliezol do diery a rozkopal ju na širšie, aby sa aj Kostylín mohol prepchať. Len čo zatíchlo v dedine, Žilín prepchal sa cez dieru a šeptom volá Kostylína, aby ho nasledoval. Kostylín však zavadil nohou o kameň a zašramotil. Pán mal jedného strážneho, strakatého psa. Bol veľmi zlý, — volali ho Uliašin. Tento keď začul šramot, zabrechal a rozbehli sa a za ním i druhí psi. Žilín

len hvízdnul, hodil mu kus lievanca, — Uliášin ho poznal i prestal brechať.

Pán počul brechanie a zahavkal z chalupy: »hau, hau, Uliášin!«

Ako Žilín pohladkal Uliášina, pes ztíchol, otiera sa mu o nohy a krúti chvostom.

Chvíľku posedeli za uhľom, kým zase všetko utíchlo. A je zase ticho, počuť len ovcu v ovčiarni zabľačať a dolu šumenie vody po kamienkoch. Je temno, hviezdy vysoko stoja na nebi, nad vrchom zažiaril nový mesiac, rožkami obrátený nahor. V úžľabinách belie sa hmla ani mlieko. Žilín sa zdvihol a hovorí priateľovi: »Nuž, bratec, hajdy!«

Pohli sa. Len čo odišli, počuť mullu spievať na streche: »Allah! Besmilla! Ilrachman!« Znamená, že národ pôjde do »mečete« (kostola). Sadli si tedy zase a učupili sa pod stenou. Sedeli dlho, dočkali kým prejde národ a zase zatíchlo.

»Nuž s Bohom!« Prekrižovali sa a šli. Prešli cez dvor k riečke, prebrodili ju a šli ďalej úžľabinou. Hmla bola hustá a stála nízko, nad hlavami videli hviezdy. Žilín pozoroval po hviezdach, ktorou stranou majú

ist. Vo hmle im bolo čerstvo, chôdza ľahká, len čizmy mali nepohodlné — vykrivovaly sa im. Žilín ich vyzul a šiel boso. Skackal s kamienka na kamienok a pozoroval hviezdy. Kostylín počal zaostávať.

»Pomaly choď,« — volá na Žilína, —
»prekliate čizmy, celé nohy mi odrely!«

»Vyzuj si ich tiež, bude ti ľahšie!«

Kostylín poslúchol a šiel boso. Tomu bolo ale ešte horšie, porezal si na kameňoch nohy a vždy zaostával. Žilín mu hovorí:

»Keď si soderieš nohy — zahoja sa, keď nás dohonia — zabijú ťa, bude horšie!«

Kostylín mlčí, ide a pokulháva. Dlho šli dolinou. Zrazu počuli z prava štekot psov. Žilín zastal, obzrel sa, vyliezol na vrch a ohmatáva rukami.

»Ech« — hovorí — »chybili sme, na pravo. Tu je cudzia dedina, musíme sa vrátiť na ľavo do vrchu. Tu musí byť les.

Kostylín ho však prosí: »Dočkaj len trochu, dovoľ mi oddýchnuť, celé nohy mám dokrvavené.«

»Ej, bratku, zahoja sa ti; len ľahšie ská-kaj. Pozri, takto!«

A pobežal nazad v ľavo na vrch do lesa. Kostylín vždy zaostáva a jajká. Žilín ho napomína, aby bol ticho a len ide ďalej. Vyšli na vrch a našli tam skutočne les. Vošli do lesa — tam samý trň: roztrhali i poslednú odev. Natrafili na cestu. Idú.

Zrazu zadupotalo voľačo po ceste. Zastali — počúvajú. Zadupotalo ako kôň a a zastalo. Pohli sa ďalej — zadupotalo zase. Zastali — zastalo i ono. Pošiel Žilín po prstoch napred a vidí stáť voľačo na ceste. Kôň je nie, na koňa je to divné, na človeka nepodobné. Počuje, že to zafrkalo. Čo je to za zázrak? Žilín zahvzdne slabo, to skočilo s cesty do hory a letí po hore, až haluze láme.

Kostylín skoro padol od strachu, Žilín sa však smeje:

»To je jeleň. Počuješ, ako láme parohami konáre? My sa bojíme a on sa zas bojí nás.«

Šli ďalej. Zore začaly už znamenať, do rána je už nie ďaleko. Či dobre idú, či nie, nevedia. Žilínovi zdá sa, že ho viedli po tejto ceste a že ku svojim majú ešte do desať verst — ale určite nevie a vyskúmať to ne-

môže, keď je tma. Prišli na poľanku. Kostylín si sadol a hovorí:

»Rob si čo chceš, ale ja nedôjdem, — nohy nevládzu.«

Žilín ho prehováral.

»Nie«, — hovorí Kostylín — »nedôjdem, nemôžem.«

Žilín sa nahneval, odplul a vysmial ho: »Tedy pôjdem sám — dobre sa maj!«

Kostylín vyskočil a ponáhľal sa za ním. Prešli štyri versty. Hmla sadla ešte hustejšie, pred seba nevidno nič i hviezdy len sotva už vidieť. Zrazu počuť pred nimi koňský dupot. Čuť, ako zavaďuje kôň kopytami o kameň. Žilín ľahol na brucho a počúva na zemi.

»Tak je, — sem, k nám beží jazdec.

Odbočili hneď s cesty, schovali sa za kríčia a čakajú. Žilín pošiel k ceste a vidí Tatára na koni, ženie kravu a mrmle si voľačo pod nos. Tatár prešiel a Žilín vrátil sa ku Kostylínovi.

»No, šťastlive nás prešiel, — vstávaj, pôjdeme.«

Kostylín chcel vstať, však padol. »Ne-

môžem,« — hovorí — »ej Bôh môj svedok, že nemôžem, nemám sily.«

Žilín ho šiel dvíhať, on však kričí:

»Oj, bolí!«

Žilín sa zľakol. »Čo kričíš? Veď je Tatár ešte blízko, počuje ťa.« Sám ale myslí: »on skutočne nemôže, čo mám s ním robiť? Ale druhu opustiť sa nepatrí. Teda vstaň« — hovorí — »vezmem ťa na chrbát, keď už nemôžeš ísť.« Posadil na seba Kostylína, podchytil ho pod nohy, vyšiel na cestu a vliekol ho. »Len« — volá mu — »nedrhni ma rukami za hrdlo, drž sa pliec.«

Ťažko bolo Žilínovi, — nohy mal tiež doráňané a bol už aj unavený. Zavše sa nahol, podhodil Kostylína, aby vyššie sedel a šiel len ďalej.

Tatár skutočne začul, keď Kostylín zakričal. Žilín počuje, že ktosi ide od zadu a kričí po tatársky. Odskočil do kríčia. Tatár vytiahol pištoľ, vypálil — netrafil, završtal a odskákal preč po ceste.

»Bratec,« — hovorí Žilín, — sme ztratení! Bežal po Tatárov a budú nás chytať. Jestli neprejdeme tri versty, sme ztratení!«

Pritom myslí si o Kostylínovi: »Čert mi posvietil brať so sebou túto kladu. Sám by som už bol dávno ušiel.«

Kostylín mu hovorí: »Chod' sám, čože ty máš pre mňa zahynúť?«

»Nie, nejdem, nesvedčí sa opustiť druha.« Podchytil ho zas na plecía a poberal sa ďalej. Prešiel tak asi verstu. Idú ešte vždy lesom, východu nevidno. Hmla zredla a ako obláčky sa trhala a zachodila. Hviezdy už nevideli. Prišli ku potôčku, obloženému kamením. Žilín zastal a sosadil Kostylína.

»Oddýchnime si,« — hovorí — »a sjezme tie lievance a napijeme sa. Musíme byť už blízko cieľa.«

Len čo priľahol piť, počuje dupot od zadu a tatárske hlasy. Tatári zastali na tom samom mieste, kde oni zabočili s cesty. Pohovorili, potom zahuckali, ako psov huckajú, v kroví dačo praští — rovno k nim ide pes, zastal a breše. Tatári soskočili s koní, idú k nim — chytili ich, poviazali, posadili na kone a odviedli.

Prešli tri versty — stretne ich Abdul pán,

s dvoma Tatármi, pohovoril čosi s nimi a vrátili sa všetci do dediny.

Abdul nesmeje sa už a nehovorí so Žilínom ani slova.

Na svitaní prišli do dediny a posadili ich na ulicu. Sbehli sa deti a hádzaly po nich kamením, bičovaly ich a vreštaly. Tatári sišli sa poradiť, i starec zpod vrchu prišiel. Žilín počuje, že o nich rokujú, čo s nimi robiť. Jedni hovoria: — »treba ich poslať ďalej do hôr,« — starec ale hovorí: »treba ich zabiť.« Abdul sa ale spiera tomu a vraví: »ja som za nich zaplatil a dostanem výkupné.« Starec mu však na to: »nezaplatia ti nič, iba zlého čo narobia. I hriech je chovať Rusov. Zabiť — a koniec.«

Rozišli sa. Pán prišiel ku Žilínovi a hovorí mu:

»Ak nepošlú mi za vás výkupné, zatvorím vás za dva týždne. Ak ale zas ujdeš, zabijem ťa, ako psa. Píš list a dobre ho napíš!«

Doniesli im papier, napísali listy, nastrčili im kladky a odvliekli za mečet. Tam bola hlboká jama, do ktorej ich spustili.

6.

Začal sa im veľmi zlý život. Kladky im nesníмали, ani ich nevypúšťali na voľný vzduch. Surové cesto hádzali im ta, ako psom, a vodu spúšťali im v krčiazkoch. V jame bol smrad, dusno a vlhko. Kostylín ochorel, opuchnul, dostal lámku a vždy stone, alebo spí. I sám Žilín sa zarmútil, lebo vidí, že veci stoja zle. Rozmýšľa, ako utiecť odtiaľ.

Začal aj podkopávať, no hlinu nemal kde odhadzovať, a spozoroval to aj pán a pohrozil mu, že ho zabije.

Raz, ako tak sedel a dumal o nevoľnom živote, padol mu rovno na nohy lievanec, o chvíľu druhý a aj čerešne sa sypaly. Pozrel hore, a tam Dina. Díva sa naňho, usmiala sa a odbehla. Žilínovi napadlo, či by mu nepomohla Dina k úteku?

Očistil si v jame miestečko, vybral hlíny a lepil bábky. Nalepil ľudí, koňov, psov a čakal na Dinu, aby sa jej mohol nimi zavdačiť.

Na druhý deň ale Dina neprišla. Žilín počul však zadupotať kone, tie prešly, a Ta-

tári sišli sa pri mečeti, hádajú sa, kričia a spomínajú Rusov. Bolo počuť i hlas starcov. Veľmi dobre ho nerozumel, len tolko, že Rusi prišli na blízko a boja sa, aby neprišli až do dediny. Radia sa, čo robiť so zajatými. Porozprávali sa a odišli.

Zrazu počuje, že hore niečo zašušťalo. Pozre a — vidí Dinu, ako sa nachyľuje do jamy. Peniaze, navešané na hrdle, kolembajú sa jej nad jamou a očká ligocú sa jej, ako hviezdičky. Vyňala z rukáva dva syrové lievance a hodila mu ich. Žilín vzal a hovorí:

»Prečo si tu dávno nebola? Narobil som ti hračiek, pozri, tu máš!« A počal jej ich po jednom vyhadzovať. Ona ale krúti hlavou a povedá:

»Netreba mi.« Pomlčala a o chvíľu pokračovala: »Ivan! Chcú ťa zabiť!« A ukázala na hrdlo.

»Kto ma chce zabiť?«

»Otec, — starí mu kážu. A mne ťa je ľúto.«

Žilín jej vraví: »Ak ti ma je ľúto, dones mi tedy dlhú žrdku.«

Dina hlavou krúti, že nemožno. On složil ruky a prosí ju:

»Dina, prosím ťa, Dinuška, dones!«

»Nemožno,« — hovorí — »všetci sú doma, videli by ma,« — a odišla.

Žilín sedí večerom smutný a dumá, čo bude. Často pozerá hore. Hviezdy už vidno, ale mesiac ešte nevyšiel. Mulla zaspieval a utíchlo všetko. Žilín počal už i driemať, keď zrazu sype sa mu na hlavu hlina. Pozre hore — dlhá žrd' spúšťa sa do jamy. Zaradoval sa, schytil žrd' a obzerá ju, či je dosť silná. Žrd' bola dobrá, poznal ju, vídal ju na pánovej streche. Pozrel hore, hviezdy blyštia sa vysoko na nebi a nad samou jamou svieta sa vo tme Dinine oči, ako mačacie. Nahla sa tvárou na kraj jamy a šeptá: »Ivan, Ivan!« máchajúc pritom rukou pri ústach, aby ticho hovoril.

»Čo?« — pýta sa Žilín.

»Všetci odišli, len dvaja sú doma.«

Žilín, zaradovaný, hovorí Kostylínovi: »No, bratec, poďme, pokúsme sa posledný raz. Ja ťa podvihnem.«

»Nie,« — vraví Kostylín, — »mne je ne-

možno, ja už len tu ostanem. Akože pôjdem, keď sa ani len obrátiť nemôžem?»

»Nuž tedy s Bohom! Dobre sa maj! Nemaj mi za zle,« — a bozkal Kostylína na rozlúčku. Chytil sa žrde, kázal Dine, aby ju hore držala, začal sa škriabať, ale spadol — zavadzala mu kladka. Znovu chytil sa žrde, Kostylín ho podvihol, a predsa dostal sa akosi na vrch. Dina ťahala ho celou silou ručičkami za košeľu a usmievala sa. Žilín vzal žrd' a hovorí jej:

»Zanes ju na miesto, Dina, lebo ak ťa pristihnú, aj teba zabijú.«

Dina vzala žrd' a Žilín pošiel pod vrch. Schoval sa tam za krík, vzal ostrý kameň a pokúsil sa vylomiť zámku na kladke. Zámka je však mocná, nepodarilo sa mu to. Tu počuje, že beží ktosi s vrchu, zľahka poskakuje. Pribehla Dina, vzala kameň a pokúsila sa ona vyvrátiť zámku. Ale ručičky tenučké, ako prútiky, niet v nich sily. Zahodila kameň a zaplakala. Pribral sa Žilín zase ku zámke, Dina sadla si vedľa neho a drží ho za plece. Žilín sa obzrel, vidí — na ľavo za vrchom zahorela červená žiara, — vychodí mesiac.

»No,« — myslí si, — »do východu mesiaca musím prejsť úžlabinu a dostať sa do lesa.« Vstal a zahodil kameň.

»S Bohom, Dinuška, dobre sa maj! Cez celý svoj život ťa budem spomínať!« Chytila sa ho Dina: hmatá po ňom rukami, hľadá — kam zastrčila by mu lievance. Žilín vzal lievance a hovorí:

»Ďakujem ti, ty umnica (rozumné dievča). Kto ti len bude bábky robiť bezo mňa?« A pohladkal ju po hlávke.

Dina zaplakala, tvár zakryla si rukami a odbehla na vrch, skackajúc ako kozička. Vo tme počuť len, ako štrngajú jej peniaze, uviazané vo vrkoči a na šnôrke okolo hrdla.

Žilín sa prekrižoval, rukou podchytil zámku na kladke, aby nerinčala, a pobral sa cestou, pozerajúc vždy na žiaru, kde vychodil mesiac. Cestu poznal. Mal asi osem verst prejsť. Len aby prišiel do lesa prv, ako mesiac vyjde. Prešiel cez riečku, za vrchom belelo sa už svetlo. Žiara osvietila už i jeden breh úžlabiny, svetlo preniká viac a viac a tieň plazí sa pod vrchom. Žilín sa ponáhľa a drží sa vždy tienu. Mesiac však vystupuje rýchlejšie

a už i na pravo osvecujú sa vrcholy. Dochodil k lesu, mesiac vyšiel, je vidno, ako vo dne. Na stromoch vidieť každý lístok. Po horách ticho, ako čoby všetko bolo vymrelo, len dolu počuť žblnkanie riečky.

Prišiel do lesa, vybral si potemnejšie miesto, sadol a oddýchol si. Zjedol i lievance, čo mu Dina dala na cestu, vzal kameň a zase pokúsil sa vyvrátiť zámku na kladke. Dotĺkol si celé ruky, ale ju nevyvrátil. Vstal a šiel ďalej. Prešiel asi verstu, sily ho opúšťajú a podlamujú sa mu nohy. Prešiel desať krokov a zastal. »Čo mám robiť?« — dumá. — »Povlečiem sa, kým mi stačia sily. Do pevnosti už nedôjdem do svitu. Keď sa rozvidní, lahnem do lesa, počkám cez deň a nocou pôjdem zas ďalej.«

Šiel celú noc. Stretol iba dvoch Tatárov na koňoch, ale zbadal ich zavčas a skryl sa za strom.

Mesiac počal už bľadnúť, rosa padla, do dňa je už blízko a Žilín neprišiel ešte ani na kraj lesa. »No,« — myslí si — »prejdem ešte tridsať krokov, zajdem do lesa a sadnem si.« Prešiel tridsať krokov, vidí — les sa

končí. Vyšiel na kraj, je celkom vidno, pred ním step, ako dľaň, a ďalej — pevnosť. Na ľavo, blízučko pod horou, horia ohníky, dym sa stele a okolo pohybujú sa ľudia. Pozerá ďalej, — vidí — skupinu kozákov-vojakov.

Žilín sa zaradoval, sobral poslednú silu a sišiel pod horu. Myslí si: »Bože chráň, aby ma tu na rovine uvideli Tatári; trebárs som už blízko, ale neušiel by som.«

Len čo si to pomyslel, hľa, v ľavo na kopci stoja traja Tatári. Uvideli ho a pustili sa k nemu. Srdce mu div nevyskočilo. Mácha rukami a kričí svojim z plného hrdla:

»Bratci! Ratujte! Bratci!«

Počuli ho naši, vyskočili kozáci a pustili sa koňmo k Žilínovi.

Kozákom je ďaleko, Tatárom blízko. Ale už aj Žilín sobral poslednú silu, podchytí kladku, beží ku kozákom, ako bez seba, žehná sa a kričí:

»Bratci! Bratci! Bratci!«

Kozákov bolo pätnásť.

Tatári sa naľakali, zastali — Žilín dobehol ku kozákom.

Kozáci ho obstali a pýtajú sa ho: kto je,

čo je za človeka a odkiaľ? Ale Žilín nepočúva, len plače a prihovára sa:

»Bratci! bratci!«

Pribehli druhí kozáci, obstali Žilína, jeden podáva mu chleba, druhý kaše, tretí vodky; jeden prikryva ho plášťom, druhý zas robíja mu kladku.

Dôstojníci ho poznali a zaviedli do pevnosti. Kamaráti sa potešili a Žilín rozprával im, ako, čo s ním bolo, a hovorí:

»Tak, hľa, šiel som sa domov oženit! Vidím však, že mi je to nie súdené.«

I ostal slúžiť na Kavkaze. Kostylína ešte len po mesiaci vykúpili za päť tisíc rubľov. Doviezli ho sotva živého.

Preložil *Vršatský*.

Ján Kollár.

Slováci dali svetu mnoho veľkých ľudí, na samých seba nepamätajú. Jedni z nich sa odrodili a slúžili cudzím, ako Ludvik Košút a Alexander Petrovič, prvý maďarský básnik, syn slovenského mäsiara a slovenskej matky Márie Hruzovej z Liešneho, pri Slovenskom Pravne v turčianskej stolici. Iní neodrodili sa síce, išli za vedami, za osobnou slávou, ale pre svoj ľud nič nevykonali. Preto musíme si desaťnásobne vážiť mužov, obdarených veľkým geniom, ktorí zostali tu medzi nami sdielať chudobu našu a neresti naše, pracovali medzi nami a oslávili náš národ svojimi nesmrteľnými dielami. Zato, že ostali medzi nami, na hrudi národa svojho, neminula ich všesvetová sláva. Jeden z takýchto verných v malom, a predsa slávnych na celej vzdelanej zemi, je Ján Kollár, slovenský básnik a učenec. Jeho meno známe a ctené je nielen